

**Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії Центральної та Східної Європи і спеціальних галузей
історичної науки**

КОБИЛЬНИК Р.

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ В СЛОВ'ЯНСЬКИХ КРАЇНАХ
У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД У ШКІЛЬНІЙ ПРОГРАМІ ІСТОРІЇ**

**Навчально-методичний посібник для студентів, які навчаються за
освітньо-професійною програмою «Історія та археологія», спеціальністю
032 «Історія та археологія», галузі знань 03 «Гуманітарні науки»**

Івано-Франківськ 2024 рік

УДК 94 (4 – 191.2) “1918 - 1939”

ББК 63.3 (0)

К – 56

Кобильник Р. Суспільно-політичні процеси в слов'янських країнах у міжвоєнний період у шкільній програмі історії. Навчально-методичний посібник для студентів галузі знань «03 Гуманітарні науки», спеціальності 032 «Історія та археологія». Івано-Франківськ, 2024. 40 с.

У навчально-методичному посібнику пропонується аналіз суспільно-політичних процесів в слов'янських країнах у міжвоєнний період. Значна увага приділяється утворенню нових державно-політичних систем в слов'янських країн після Першої світової війни і впливу політичних партій на їх етнічний, політичний, соціально-економічний і культурний розвиток. У посібнику вміщено програму курсу, плани лекцій, плани семінарських занять та методичні рекомендації до них, питання до контрольної роботи, тематика рефератів програмові вимоги та список рекомендованої літератури.

Навчальний курс розрахований на студентів, які навчаються за спеціальністю 032 “Історія та археологія” Факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Рецензенти:

Комар В. Л., доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри історії Центральної та Східної
Європи і спеціальних галузей історичної науки
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Дебенко В. З., кандидат історичних наук,
доцент кафедри історії Центральної та Східної
Європи і спеціальних галузей історичної
науки Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

**Рекомендовано до друку Вченою Радою Факультету історії, політології і
міжнародних відносин**

Прикарпатського національного університету

імені Василя Стефаника

(протокол № 12 від 29 червня 2024 р.)

© Кобильник Р., 2024 рік

© ПНУ, 2024 рік

ЗМІСТ

1. Вступ.....	4
2. Програмові компетентності і результати навчання.....	5
3. Програма навчального курсу.....	8
4. Плани лекцій.....	12
5. Плани семінарських занять.....	15
6. Питання до колоквіуму.....	29
7. Питання до контрольної роботи.....	30
8. Тематика рефератів	33
9. Програмові вимоги.....	34
10.Рекомендована література.....	37

ВСТУП

Міжвоєнний період в історії слов'янських народів характеризується новими якісними змінами і являється визначальним для розвитку державотворення. Розпад імперій після Першої світової війни зумовив створення незалежних держав і створення нових державно-політичних відносин. Цей період характерний зростанням партійно-політичних відносин і їх впливом на державну політику країн. Крім цього, в цей час розвиток слов'янських країн проходив в двох ідеологічних вимірах: демократичному і тоталітарному. Протистояння цих ідеологій позначилося на існуванні партійно-політичної системи в слов'янських країнах. Отже, для кращого розуміння політичної історії слов'янських країн в міжвоєнний період, необхідно розкрити суспільно-політичні процеси, їх зміст та значення. В цьому визначається завдання спецкурсу “Суспільно-політичні процеси в слов'янських країнах в міжвоєнний період у шкільній програмі історії.

Мета викладання дисципліни – засвоєння і поглиблення теоретичних та практичних знань, умінь і навичок студентів на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за галуззю знань 03 «Гуманітарні науки», спеціальністю 032 «Історія та археологія» з дисципліни «Суспільно-політичні процеси в слов'янських країнах у міжвоєнний період у шкільній програмі історії»; аналіз політичних змін у слов'янських країнах після Першої світової війни, створення нових державно-політичних механізмів, формування партійно-політичної системи і її вплив на урядову політику; визначення особливостей суспільно-політичних відносин в кожній країні, їх зміст, форми і масштабів поширення в суспільстві; опанування і застосування ключових теоретико-методологічних засад і методів вивчення та інтерпретації історичного минулого регіону; формування інтегральної, загальних, фахових компетентностей, достатніх для ефективного розв'язування стандартних і нестандартних комплексних задач у професійній діяльності, що характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Завдання: ознайомити студентів з характеристикою політичних

змін в слов'янських країнах після Першої світової війни, створенням нових державно-політичних механізмів, формуванням партійно-політичної системи і її впливом на урядову політику; з'ясувати з студентами особливості суспільно-політичних відносин в кожній країні, їх зміст, форми і масштаби поширення в суспільстві, навчитися використовувати в професійній і соціальній діяльності знання з історії Центрально-Східної Європи, порівнювати їх із історією України та загальносвітовими історичними процесами даного історичного періоду; виробити в студентів навички самостійних оцінок і власних суджень щодо розглянутих історичних проблемах. Одним з головних завдань курсу є формування в молодого покоління суспільної свідомості, культури, моралі, самостійного творчого мислення, вироблення патріотичної орієнтації, прагнення до самореалізації.

ПРОГРАМНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми історії та археології у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій і методів гуманітарних та соціальних наук та характеризується комплексністю і невизначеністю умов

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК)

СК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК 2. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

СК 5. Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

СК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

Програмні результати навчання (ПРН).

ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

ПРН 8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.

ПРН 12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.

ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

ПРН 14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Тема 1. Вступ до спецкурсу “Суспільно-політичні процеси в слов’янських країнах в міжвоєнний період (1918 – 1941 рр.)”.

Предмет, мета і завдання спецкурсу. Суть поняття “політична партія”, типологія та класифікація політичних партій. Державно-політична система. Ідеологія політичних партій і режимів. Особливості політичного розвитку Центрально-Східної Європи після Першої світової війни. Розпад Австро-Угорщини і Російської імперії. Пункти Вудро Вільсона. Утворення нових демократичних держав. Більшовизм і його проникнення в Європу. Версальська система.

Тема 2. Польща в 1918 – 1921 рр. Відновлення державності і формування нової партійно-політичної системи.

Політична система польського суспільства після Першої світової війни. Відновлення незалежності Польщі. Поляки в боротьбі за відновлення польської державності. Польський національний комітет (ПНК) та Польська ліквідаційна комісія (ПЛК). Тимчасовий уряд Польської Народної Республіки (ПНР). Передача цивільної і військової влади Ю. Пілсудському. Формування державного устрою і кордонів. Концепція федерації Ю. Пілсудського та її крах. Конституція Польської Республіки (1921 р.) про державне управління. Парламентська демократія. Становлення нових політичних відносин.

Тема 3. Друга Річ Посполита в період парламентської демократії (1922 – 1926 рр.).

Боротьба за політичне домінування партійних угруповань. Ендеки і пілсудчики. Парламентські вибори 1922 р. Убивство президента Г. Нарutowича. Криза парламентаризму. Лянцкоронський пакт 1923 р. Політика поурядового блоку Хієна-П’яст. Парламентська і позапарламентська діяльність лівих польських партій. Національне питання в концепціях польських політичних сил. Політика національної асиміляції.

Тема 4. Суспільно-політичні процеси в Польщі періоду “санації”

(1926 – 1939 рр.).

Державний переворот 1926 р. і становлення режиму “санації”. Формування нової політичної системи. Вибори до польського парламенту 1928 р. Безпартійний блок співпраці з урядом (ББСУ). “Група полковників” і їх вплив на державну політику. Посилення авторитаризму Ю. Пілсудського. Центролев. “Брестські вибори” 1930 р. Конституційне питання. Конституція 1935 р. “Санація” без Пілсудського. Табір національної єдності (ТНЄ). Діяльність польських опозиційних партій (1935 – 1939 рр.). Політика державної асиміляції.

Тема 5. Суспільно-політичні процеси в Чехословаччині (1918 – 1939 рр.).

Особливості чехословацької партійно-політичної системи. Становлення Чехословацької незалежної держави. Конституція 1920 р. Президент Чехословаччини Т.-Г. Масарик. Політичний розвиток 1920 – 1928 рр. Суспільно-політичні процеси в Чехословаччині в 1929 – 1937 рр. Парламентські вибори 1929 і 1935 рр. Е. Бенеш. Загострення політичної кризи. Мюнхенська змова. Розпад Чехословаччини. Політичний розвиток Другої Чехословацької республіки. Національне питання і спроби його вирішення. Суспільно-політичний розвиток Словаччини 1938 – 1939 рр. Проблеми державно-правового визначення Словаччини та „Підкарпатської Русі”. Прийняття „Конституційного закону про автономію Підкарпатської Русі”.

Тема 6. Суспільно-політичні процеси в Болгарії (1918 – 1940 рр.).

Становлення нової партійно-політичної системи в Болгарії після Першої світової війни. Політична криза в Болгарії. Валдайське повстання. Прихід до влади А. Стамболійського. Болгарія в період правління БЗНС. Аграризм Стамболійського. Зелений Інтернаціонал. Військова ліга. Народний зговір. Червневий переворот і вересневе комуністичне повстання 1923 р. Режим “Демократичного зговору” (1923 – 1931 рр.). А. Цанков. Правління “Народного блоку (1931 – 1934 рр.). Державний переворот (травень 1934 р). Монархічний переворот в Болгарії 1935 р. Діяльність царя Бориса III. Посилення

авторитаризму. Політичний курс проурядових партій. Діяльність болгарських опозиційних партій.

Тема 7. Формування нової державно-політичної організації на Балканах після Першої світової війни.

Особливості партійно-політичної системи балканських країн після Першої світової війни. Суспільно-політичні процеси в Державі СХС. Зростання тенденцій “югославізму”. Утворення Королівства СХС. Формування політичної системи Королівства СХС. Відовданська конституція. Югославський парламентаризм 1920-х рр. Вибори до скупщини 1923 і 1925 рр. Загострення партійно-політичної боротьби в Королівстві СХС. Парламентські вибори 1927 рр. Державний переворот 1929 р. Утворення королівства Югославія. Закон “Про захист держави” (1929 р.). Конституція 1931 р., посилення влади короля. Парламентські вибори 1931 р. Утворення Югославської національної партії (ЮНП). Посилення югославського централізму. Вбивство короля Александра (1934 р.). Уряд М. Стоядіновича. Проголошення автономії Хорватії (серпень 1939 рр.).

Тема 8. Російська революція 1917 р. становлення нової політичної системи.

Особливості партійно-політичної організації Російської імперії на початку XX ст. Кадети. Есери. Більшовики. Загострення політичної кризи в Росії. Лютнева революція 1917 р. Легітимність влади Тимчасового уряду. Криза Тимчасового уряду. Жовтневий переворот 1917 р. Прихід до влади більшовиків. Диктатура пролетаріату. Встановлення нової державно-політичної системи. Громадянська війна. Білий рух. Червоний і білий терор.

Тема 9. Радянський Союз в 1921 – 1941 рр.

Проголошення НЕПу. Відхід від форсованої радянзації. Утворення СРСР. Боротьба більшовиків за монополію влади. Ліквідація багатопартійності. Політична боротьба всередині ВКП(б). Розгром “правого ухилу”. Посилення влади Й. Сталіна. Згорання НЕПу. Індустріалізація. Колективізація. Утвердження одноосібної влади Й. Сталіна. Сталінізм. Особливості радянської тоталітарної системи. Масові репресії.

Тема 10. Політичний розвиток білоруських земель в міжвоєнний період.

Революційні події 1917 р. Проголошення БНР. Особливості радянської влади в Білорусії. Вплив сталінізму на розвиток білоруського суспільства. Суспільно-політичний рух в Західній Білорусії. Білоруська Громада. Національна політика польського уряду в білоруських землях.

ПЛАНИ ЛЕКЦІЙ

Лекція №1. Вступ до спецкурсу "Суспільно-політичні процеси в слов'янських країнах в міжвоєнний період".

1. Предмет, мета і завдання спецкурсу.
2. Суть поняття "політична партія", типологія та класифікація політичних партій.
3. Особливості політичного розвитку Центрально-Східної Європи після Першої світової війни.

Лекція №2. Польща в 1918 – 1921 рр. Відновлення державності і формування нової партійно-політичної системи.

1. Політична система польського суспільства після Першої світової війни.
2. Відновлення незалежності Польщі
3. Становлення нових політичних відносин. Конституція 1921 р.

Лекція №3. Друга Річ Посполита в період парламентської демократії (1922 – 1926 рр.)

1. Боротьба за політичне домінування партійних угруповань. Парламентські вибори 1922 р..
2. Криза парламентаризму. Діяльність Хієно-П'ясту.
3. Національне питання в концепціях польських політичних сил.

Лекція №4. Суспільно-політичні процеси в Польщі періоду "санації" (1926 – 1939 рр.).

1. Державний переворот 1926 р. і становлення режиму "санації".
2. Формування нової політичної системи. Вибори до польського парламенту 1928 р.
3. Конституційне питання.
4. Санація без Пілсудського.
5. Діяльність польських опозиційних партій (1935 – 1939 рр.).

Лекція №5. Суспільно-політичні процеси в Чехословаччині (1918 -1928 рр.)

1. Особливості чехословацької партійно-політичної системи.
2. Становлення Чехословацької незалежної держави. Конституція 1920 р.
3. Політичний розвиток 1920 – 1928 рр.

Лекція №6. Політична криза і розпад Чехословаччини (1929 – 1939 рр.)

1. Суспільно-політичні процеси в Чехословаччині в 1929 – 1937 рр.
Парламентські вибори 1929 і 1935 рр.
2. Загострення політичної кризи. Розпад Чехословаччини.
3. Національне питання і спроби його вирішення.
4. Суспільно-політичний розвиток Словаччини 1938 – 1939 рр.

Лекція №7. Політичні процеси в Болгарії після Першої світової війни. Правління БЗНС.

1. Становлення нової партійно-політичної системи в Болгарії після Першої світової війни.
2. Політична криза в Болгарії. Прихід до влади А. Стамболійського.
3. Болгарія в період правління БЗНС.

Лекція №8. Суспільно-політичні трансформації болгарського суспільства в умовах монархічної диктатури.

1. Монархічний переворот в Болгарії. Посилення авторитаризму.
2. Політичний курс про урядових партій.
3. Діяльність болгарських опозиційних партій.

Лекція №9. Формування нової державно-політичної організації на Балканах після Першої світової війни

1. Особливості партійно-політичної системи балканських країн після Першої світової війни.
2. Суспільно-політичні процеси в Державі СХС.

3. Зростання тенденцій “югославізму”. Утворення Королівства СХС.

Лекція №10. Суспільно-політичні процеси в Королівстві СХС.

1. Формування політичної системи Королівства СХС. Відовданська конституція.
2. Югославський парламентаризм 1920-х рр. Вибори до скупщини 1923 і 1925 рр.
3. Загострення партійно-політичної боротьби в Королівстві СХС. Парламентські вибори 1927 рр.

Лекція №11. Політичний розвиток білоруських земель в міжвоєнний період.

1. Революційні події 1917 р. Проголошення БНР.
2. Особливості радянської влади в Білорусії.
3. Суспільно-політичний рух в Західній Білорусії.

ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1: Відновлення польської державності і формування нової партійно-політичної системи (1918 -1921 рр.).

1. Відновлення Польщі в 1918-1919 рр.
2. Формування нової державно-політичної та партійної системи.
3. Польська Конституція 1921 р.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексієвець Л. Новітня історія Польщі (1918 – 1939). – Київ-Тернопіль, 2002.
2. Баран З., Полещук Т. Країни Центральної та Східної Європи в міжвоєнний період (навчально-методичний посібник). – Львів, 1999.
3. Зашкільняк Л. Крикун М. Історія Польщі. – Львів, 2002.
4. Кобильник Р. Український і польський націоналізм 20 – 30-х рр. ХХ ст.: початок протистояння. Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. 2017. №29-30. С. 58 – 62.
5. Комар В. Л. Конценція прометеїзму в політиці Польщі (1921-1939 рр.) : монографія. Івано-Франківськ, 2011.
6. Комар В. Л. Політика Польщі в Східній Європі у 20-х роках ХХ ст. Українсько-словацькі військові підрозділи австро-угорської армії у Великій війні: на шляху до незалежності. Колективна монографія. За ред. С. Адамовича. Івано-Франківськ: Лілея НВ, 2022. С. 38–60.
7. Ротшильд Д. Східно-Центральна Європа між двома світовими війнами. –К., 2002.
8. Штарський М. Юзеф Пілсудський. Факти і міфи // УІЖ. –1992. – №4 – 5.
9. Титова А. Політичні партії Польща і питання аграрної реформи (грудень 1923 – 1924 рр.) // Проблеми слав'янознавства. – 1981. – вип. 24. – С.76 – 83.
10. Федорчак П. Новітня історія Польщі ХХ століття. – Івано-Франківськ, 2006.

На семінарському занятті студенти повинні зосередити увагу на таких питаннях :

- проаналізувати процеси відновлення польської державності в 1918 - 1921 рр.;
- розкрити політичну боротьбу між польськими партіями за домінування в державному будівництві;
- визначити особливості нових тенденцій в державно-політичних процесах;
- дати аналіз конституційним дебатам, охарактеризувати основні статті польської Конституції 1921 р.

Тема 2: Польський суспільно-політичний рух в роки парламентської демократії.

1. Політична боротьба між ендеками та пілсудчиками. Парламентські вибори 1922 р.
2. Криза парламентської демократії. Діяльність урядового блоку Хієна-П'яст.
3. Польська лівиця в боротьбі за владу в 1923 – 1926 рр.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексієвець Л. Новітня історія Польщі (1918 – 1939). – Київ-Тернопіль, 2002.
2. Баран З., Полещук Т. Країни Центральної та Східної Європи в міжвоєнний період (навчально-методичний посібник). – Львів, 1999.
3. Зашкільняк Л. Крикун М. Історія Польщі. – Львів, 2002.
4. Кобильник Р. Український і польський націоналізм 20 – 30-х рр. ХХ ст.: початок протистояння. Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. 2017. №29-30. С. 58 – 62.
5. Комар В. Л. Конценція прометеїзму в політиці Польщі (1921-1939 рр.) : монографія. Івано-Франківськ, 2011.
6. Комар В. Л. Політика Польщі в Східній Європі у 20-х роках ХХ ст. Українсько-словацькі військові підрозділи австро-угорської армії у Великій війні: на шляху до незалежності. Колективна монографія. За ред. С. Адамовича. Івано-Франківськ: Лілея НВ, 2022. С. 38–60.
7. Ротшильд Д. Східно-Центральна Європа між двома світовими війнами. –К., 2002.
8. Штарський М. Юзеф Пілсудський. Факти і міфи // УІЖ. –1992. – №4 – 5.
9. Титова А. Політичні партії Польща і питання аграрної реформи (грудень 1923 – 1924 рр.) // Проблеми слав'янознавства. – 1981. – вип. 24. – С.76 – 83.

10. Федорчак П. Новітня історія Польщі XX століття. – Івано-Франківськ, 2006.

На семінарському занятті студенти повинні зосередити увагу на таких питаннях :

- загострення політичного протистояння між ендеками і пілсудчиками;
- виборчий блок Християнський союз національної єдності (“Хієна”);
- парламентські вибори 1922 р., перемога правоцентристських партій;
- вбивство президента Г. Нарutowича (грудень 1922 р.);
- утворення урядового блоку Хієна-П’яст і його політика;
- загострення кризи парламентської демократії;
- національна політика проурядових партій, посилення національної асиміляції непольського населення;
- діяльність польської лівиці, боротьба за владу.

Тема 3: Суспільно-політичні процеси в Другій Речі Посполитій в період “санації”

ПЛАН

1. Загострення політичної боротьби і наступ авторитаризму з боку пілсудчиків (1927 – 1935 рр.).
2. Конституційне питання в Польщі.
3. Політичний курс урядового табору після смерті Ю. Пілсудського (1935 – 1939)
4. Становище польських опозиційних партій в умовах кризи парламентаризму.

Література

1. Алексієвець Л. Новітня історія Польщі (1918 – 1939). – Київ-Тернопіль, 2002.
2. Баран З., Полещук Т. Країни Центральної та Східної Європи в міжвоєнний період (навчально-методичний посібник). – Львів, 1999.
3. Зашкільняк Л. Крикун М. Історія Польщі. – Львів, 2002.
4. Кобильник Р. Український і польський націоналізм 20 – 30-х рр. XX ст.: початок протистояння. Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. 2017. №29-30. С. 58 – 62.
5. Комар В. Л. Конценція прометеїзму в політиці Польщі (1921-1939 рр.) : монографія. Івано-Франківськ, 2011.
6. Комар В. Л. Політика Польщі в Східній Європі у 20-х роках XX ст. Українсько-словацькі військові підрозділи австро-угорської армії у Великій війні: на шляху до незалежності. Колективна монографія. За ред. С. Адамовича. Івано-Франківськ: Лілея НВ, 2022. С. 38–60.
7. Ротшильд Д. Східно-Центральна Європа між двома світовими війнами. –К., 2002.
8. Штарський М. Юзеф Пілсудський. Факти і міфи // УІЖ. –1992. – №4 – 5.
9. Титова А. Політичні партії Польща і питання аграрної реформи

(грудень 1923 – 1924 рр.) // Проблеми слав'янознавства. – 1981. – вип. 24. – С.76 – 83.

10. Федорчак П. Новітня історія Польщі ХХ століття. – Івано-Франківськ, 2006.

На семінарському занятті студенти повинні зосередити увагу на таких питаннях :

- формування сильної виконавчої влади пілсучиками;
- утворення Беспартійного блоку співпраці з урядом (ББСУ);
- парламентські вибори 1927 р., зростання впливу пілсудчиків в сеймі і сенаті;
- “група полковників” в таборі пілсудчиків;
- посилення авторитарної влади Ю. Пілсудського і його соратників;
- боротьба пілсудчиків з опозиційним блоком “Центролев”;
- пацифікація польського уряду в Галичині (1930 р.);
- парламентські вибори 1930 р., репресивні акції польського уряду проти опозиційних партій;
- конституційний процес у Польщі (1926 – 1935 рр.);
- Конституція 1935 р. і її особливості;
- табір пілсудчиків після смерті Ю. Пілсудського;
- парламентські вибори 1935 р.;
- Табір національної єдності (ОЗОН) – головна проурядова політична сила в другій половині 30-х рр.;
- діяльність польських опозиційних партій.

Тема 4: . Суспільно-політичні процеси в Чехословаччині (1918 -1928 рр.)

1. Політична боротьба за незалежну Чехословаччину.
2. Конституція 1920 р.
3. Суспільно-політичні процеси в Чехословаччині: 1920 – 1928 рр.

Література

4. Баран З., Полещук Т. Країни Центральної та Східної Європи в міжвоєнний період (навчально-методичний посібник). – Львів, 1999.
5. Дюрозель Ж.Б. Історія дипломатії від 1919 р. до наших днів. – К., 1995.
6. Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Леоніда Зашкільняка. – Львів, 2005.
7. Кірсенко М. Чеські землі в міжнародних відносинах Центральної Європи доби становлення Чехословацької Республіки. – К., 1997.
8. Ротшильд Д. Східно-Центральна Європа між двома світовими війнами. – К., 2002.
9. Рудько С.О. Історія Центрально-Східної Європи (кін.XVIII - поч. XXI ст.): Навчально-методичний посібник з курсу. Острог, 2010.
10. Яровий В. Новітня історія Центральноєвропейських та балканських країн XX століття. – К., 2005.

На семінарському занятті студенти повинні зосередити увагу на таких питаннях :

- особливості державотворчих процесів в Чехословаччині;
- утвердження парламентаризму за Конституцією 1920 р.;
- чехословацька політична система після Першої світової війни;
- особливості державно-політичного розвитку в 1920-1928 рр.;
- партійно-політичні відносини в 1920 – 1928 рр.

Тема 5: Політична криза і розпад Чехословаччини (1929 – 1939 рр.)

4. Національні відносини в Чехословаччині: реальність і протиріччя.
5. Політична криза і розпад Чехословаччини.
6. Суспільно-політичні процеси в Словаччині 1938 – 1939 рр.

Література

1. Баран З., Полещук Т. Країни Центральної та Східної Європи в міжвоєнний період (навчально-методичний посібник). – Львів, 1999.
2. Дюрозель Ж.Б. Історія дипломатії від 1919 р. до наших днів. – К., 1995.
3. Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Леоніда Зашкільняка. – Львів, 2005.
4. Кірсенко М. Чеські землі в міжнародних відносинах Центральної Європи доби становлення Чехословацької Республіки. – К., 1997.
5. Коротка історія Чехії і Словаччини. За ред. проф. П. С. Федорчака. – Івано-Франківськ, 1999.
6. Ротшильд Д. Східно-Центральна Європа між двома світовими війнами. – К., 2002.
7. Рудько С.О. Історія Центрально-Східної Європи (кін.ХVІІІ - поч. ХХІ ст.): Навчально-методичний посібник з курсу. Острог, 2010.
8. Яровий В. Новітня історія Центральноєвропейських та балканських країн ХХ століття. – К., 2005.

На семінарському занятті студенти повинні зосередити увагу на таких питаннях :

- особливості національних відносин в Чехословаччині;
- сепаратизм німецьких партій в Судетській області;
- Монхенська змова 1938 р. і її наслідки;
- Чехословацька політична система в роки “Другої Чехословацької республіки”;

- відставка президента Е. Бенеша;
- згорання демократії і наступ авторитаризму;
- президенство Е. Гахи;
- проголошення автономії Словаччини;
- закон “Про автономію Словаччини і Підкарпатської Русі”;
- крах Чехословаччини (березень 1939 р.).

Тема 6: Суспільно-політичні процеси в Болгарії (1923 – 1941 рр.).

П Л А Н

1. Загострення політичної кризи: червневий переворот і вересневе повстання 1923 р.
2. Політика урядів « Демократичної згоди » (1923 – 1931 рр.).
3. Болгарія за часів Народного блоку (1931 – 1934 рр.).
4. Зростання ролі праворадикальних політичних сил. Державний переворот 1934 р. Правління Таємної військової ліги (ТВЛ).
5. Болгарія в період монархічної диктатури (1935 – 1941 рр.).
6. Діяльність болгарських опозиційних партій (1935 – 1941 рр.).

Література

1. Баран З., Полещук Т. Країни Центральної та Східної Європи в міжвоєнний період (навчально-методичний посібник). – Львів, 1999.
2. Дюрозель Ж.Б. Історія дипломатії від 1919 р. до наших днів. – К., 1995.
3. Єлавич Б. Історія Балкан ХХ ст. –К., 2002.
4. Історія західних і південних слов'ян. ХХ століття. – Харків, 1998.
5. Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Леоніда Зашкільняка. – Львів, 2005.
6. Пекарєв І. Особливості суспільно-політичного розвитку Болгарії в умовах світової нестабільності (1918-1923).
URL:https://inb.dnsgb.com.ua/2012-1/12_pekarev.pdf
7. Чорній В. Історія Болгарії. – Львів, 2007.
8. Ротшильд Д. Східно-Центральна Європа між двома світовими війнами. – К., 2002.

На семінарському занятті студенти повинні зосередити увагу на таких питаннях :

- криза урядової політики Болгарського національного землеробського союзу (БЗНС);
- червневий переворот 1923 р., прихід до влади Народного зговору;
- смерть А. Стамболійського;
- вересневе комуністичне повстання 1923 р.;
- політика урядів Демократичного зговору, А. Цанков, А.Ляпчев;
- переформатування партій урядового табору, правління Народного блоку (1931 – 1934 рр.);
- зростання праворадикальних політичних сил, державний переворот 1934 р. і правління Таємної військової ліги;
- зростання особистої влади царя Бориса III, монархічний переворот 1935 р.
- обмеження легальної діяльності політичних партій;
- утворення і діяльність опозиційного політичного об'єднання “П'ятірка”;
- парламентські вибори 1937 і 1938 рр.;
- зростання політичної ролі профашистських угруповань.

Тема 7: Суспільно-політичні процеси в Королівстві СХС

План

1. Утворення Королівства сербів, хорватів і словенців.
2. Партійно-політична система в Королівстві СХС.
3. Політична боротьба в Королівстві СХС.

Література

1. Баран З., Полещук Т. Країни Центральної та Східної Європи в міжвоєнний період (навчально-методичний посібник). – Львів, 1999.
2. Дюррозель Ж.Б. Історія дипломатії від 1919 р. до наших днів. – К., 1995.
3. Єлавіч Б. Історія Балкан ХХ ст. –К., 2002.
4. Історія західних і південних слов'ян. ХХ століття. – Харків, 1998.
5. Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Леоніда Зашкільняка. – Львів, 2005.
6. Ротшильд Д. Східно-Центральна Європа між двома світовими війнами. – К., 2002.

На семінарському занятті студенти повинні зосередити увагу на таких питаннях :

- утворення Королівства СХС;
- особливості партійно-політичної системи;
- Відовданська конституція 1921 р.;
- партійно-політичне протистояння в Королівстві СХС;
- національна політика в Королівстві СХС.

Тема 8: Суспільно-політичні процеси в Югославії (1929 – 1941 рр).

План

1. Загострення політичного становища в Югославії. Державний переворот 1929 р.
2. Політичний розвиток Югославії (1929 – 1939 рр.).
3. Югославія в умовах наростання зовнішньої загрози. Посилення радикального руху.

Література

1. Баран З., Полещук Т. Країни Центральної та Східної Європи в міжвоєнний період (навчально-методичний посібник). – Львів, 1999.
2. Дюррозель Ж.Б. Історія дипломатії від 1919 р. до наших днів. – К., 1995.
3. Славич Б. Історія Балкан ХХ ст. –К., 2002.
4. Історія західних і південних слов'ян. ХХ століття. – Харків, 1998.
5. Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Леоніда Зашкільняка. – Львів, 2005.
6. Ротшильд Д. Східно-Центральна Європа між двома світовими війнами. – К., 2002.

На семінарському занятті студенти повинні зосередити увагу на таких питаннях :

- державний переворот 1929 р., утворення Королівства Югославія;
- закон “Про захист держави”, посилення сербської більшості в державно-політичній діяльності;
- зростання хорватського націоналізму, створення Повстанської хорватської революційної організації (устахів);
- діяльність Югославської національної партії.

Тема 9: Радянський тоталітарний режим

План

- 1.Боротьба більшовиків за монополію влади. Ліквідація багатопартійності. Політична боротьба всередині ВКП(б).
- 2.Утвердження одноосібної влади Й. Сталіна. Сталінізм.
3. Особливості радянської тоталітарної системи. Масові репресії.

Література

1. МАКАР О. Сталінізм і Україна у висвітленні англomовної історіографії в 1990-х - на початку 2000-х рр.: моделі, підсумки, перспективи // П'ятий конгрес Міжнародної асоціації українців. Історія: Зб. наук. ст. – Чернівці, 2004. – Ч.2. – С. 421-425.
2. Маля М. Радянська трагедія: історія соціалізму в Росії. 1917 - 1991 / М. Маля А. Д Гриценко. - К. : Мегатайп, 2000. - 607 с
3. Сціборський М. Сталінізм. –Прага, 1942. –47 с.
4. ТАНЦЮРА В.І. Сталін і Україна. *Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна*. 2003.№603. Історія України. Вип. 6.– С. 150-154.
5. Терлюк І. Я. Сталінський тоталітаризм в Україні: історико-правовий нарис (1930-ті — початок 1950-х рр.). Львів: Національний музей-меморіал "Тюрма на Лонцького", 2014. 168 с.
6. ШАПОВАЛ Ю.І. Сталінізм і Україна // Укр. іст. журн. – 1991. – №5. – С. 38-49; №6.– С. 45-55; №7.– С. 26-38; №8.– С. 30-41; №10.– С. 33-43; №11.– С. 13-24; №12.– С. 28-38; 1992.– № 1. – С.45-56; № 2. – С. 14-25; № 3. – С. 12- 22; № 4.– С. 11-21; № 5.– С. 28-38; № 6.– С. 3-13; № 7-8.– С. 13-23; № 9. – С. 15-25; № 10-11. – С. 3-13; № 12. – С. 3-18.

На семінарському занятті студенти повинні зосередити увагу на таких питаннях :

- охарактеризувати ідеологію більшовиків;
- розкрити політичну боротьбу в середині більшовицької партії;
- визначити головні аспекти монополізації влади Й. Сталіним;
- розкрити суть сталінізму;
- визначити характер і масштаби масових репресій .

ПИТАННЯ ДО КОЛОКВІУМУ

Колоквіум на тему: Томаш Масарик – державний і політичний діяч.

4. Життєвий шлях Т. Масарика.
5. Формування світоглядних позицій.
6. Початок політичної діяльності.
7. Т. Масарик і його концепція австрославізму.
8. Масариківський соціалізм.
9. Т. Масарик в роки Першої світової війни.
10. Утворення Чехословацької незалежної держави і безпосередня роль в цих процесах Т. Масарика.
11. Томаш. Масарик – президент Чехословаччини.
12. Ставлення Т. Масарика до більшовизму.
13. Державотворча концепція Т. Масарика.
14. Національна політика Чехословаччини.
15. Оцінка діяльності Т. Масарика в сучасній літературі.

ПИТАННЯ ДО КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Предмет, мета і завдання спецкурсу.
2. Зміст поняття “політична партія”.
3. Типологія політичних партій.
4. Класифікація політичних партій.
5. Ідеологія політичних угруповань.
6. Особливості політичного розвитку Центрально-Східної Європи після Першої світової війни.
7. Партійно-політична система польського суспільства.
8. Відновлення незалежності Польщі. Політичний розвиток в 1918 – 1921 рр.
9. Національне питання в концепціях польських політичних сил.
10. Політична боротьба між ендеками та пілсудчиками. Парламентські вибори 1922 р.
11. Криза парламентської демократії. Діяльність урядового блоку Хієна-П'яст.
12. Польська лівиця в боротьбі за владу в 1923 – 1926 рр.
13. Державний переворот 1926 р. і встановлення режиму “санації”.
14. Формування нової політичної системи. Вибори до польського парламенту 1928 р.
15. Посилення авторитарного режиму Ю. Пілсудського. Парламентські вибори 1930 р.
16. Конституційне питання в Польщі.
17. Політичний курс урядового табору після смерті Ю.Пілсудського (1935 – 1939 рр.).
18. Діяльність польських опозиційних партій в 1935 – 1939 рр.
19. Особливості чехословацької партійно-політичної системи.
20. Становлення Чехословацької незалежної держави. Конституція 1920 р.

21. Політичний розвиток чеського суспільства в 1920 – 1928 рр.
Парламентські вибори 1920 і 1925 рр.
22. Суспільно-політичні процеси в Чехословаччині в 1929 – 1937 рр.
Вибори 1929 і 1935 рр.
23. Загострення політичної кризи. Розпад Чехословаччини.
24. Національне питання і спроби його вирішення.
25. Від автономії до незалежності. Суспільно-політичний розвиток Словаччини в 1938 – 1939 рр.

ТЕРМІНОЛОГІЯ

Політична система

Політична партія

Кадрова партія

Масова партія

Національно-визвольна партія

Партія –комітет

Партія-громада

Народна партія

Революційна партія

Фашистська партія

Маргінальна партія

Ліві партії

Праві партії

Центристські партії

Ідеологія

Традиціоналізм

Фашизм

Марксизм-ленінізм

Лібералізм

Консерватизм

Християнська демократія

Соціал-демократія

Ендеки

Хадеки

Людовці

Асиміляція

Санація

Пацифікація

Парламентаризм

Червоно-зелена коаліція

Автономія

Чехословакізм

Чеські популісти

Уряд «п'ятірки»

Судетське питання

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

1. Національні протиріччя в Королівстві Югославія.
2. Парламентські вибори 1935 р. Суспільно-політичні процеси в Югославії (1935 – 1939 рр.).
3. Югославія в умовах наростання зовнішньої загрози. Посилення радикального руху (1939 – 1941 рр.).
4. Російська партійно-політична система на початку 1917 р.
5. Загострення політичної кризи в Росії. Лютнева революція 1917 р.
6. Жовтневий переворот 1917 р. Прихід до влади більшовиків.
7. Становлення диктатури більшовицької партії. Політика “воєнного комунізму”.
8. Політика ВКП(б) в період нової економічної політики.
9. Політична боротьба в середині ВКП(б). Посилення влади Й. Сталіна (1924 – 1929 рр.).
10. Формування сталінського тоталітарного режиму (1929 – 1934 рр.).
11. Радянський Союз в умовах сталінізму. Масові репресії.

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ

1. Предмет, мета і завдання спецкурсу.
2. Зміст поняття “політична партія”.
3. Типологія політичних партій.
4. Класифікація політичних партій.
5. Ідеологія політичних угруповань.
6. Особливості політичного розвитку Центрально-Східної Європи після Першої світової війни.
7. Партійно-політична система польського суспільства.
8. Відновлення незалежності Польщі. Політичний розвиток в 1918-1921 рр.
9. Національне питання в концепціях польських політичних сил.
10. Політична боротьба між ендеками та пілсудчиками. Парламентські вибори 1922 р.
11. Криза парламентської демократії. Діяльність урядового блоку Хієна-П'яст.
12. Польська лівиця в боротьбі за владу в 1923 – 1926 рр.
13. Державний переворот 1926 р. і встановлення режиму «санації».
14. Формування нової політичної системи. Вибори до польського парламенту 1928 р.
15. Посилення авторитарного режиму Ю. Пілсудського. Парламентські вибори 1930 р.
16. Конституційне питання в Польщі.
17. Політичний курс урядового табору після смерті Ю.Пілсудського (1935 – 1939 рр.).
18. Діяльність польських опозиційних партій в 1935 – 1939 рр.
19. Особливості чехословацької партійно-політичної системи.
20. Становлення Чехословацької незалежної держави. Конституція 1920 р.
21. Політичний розвиток чеського суспільства в 1920 – 1928 рр. Парламентські вибори 1920 і 1925 рр.

- 22.Суспільно-політичні процеси в Чехословаччині в 1929 – 1937 рр.
Вибори 1929 і 1935 рр.
- 23.Загострення політичної кризи. Розпад Чехословаччини.
- 24.Національне питання і спроби його вирішення.
- 25.Від автономії до незалежності. Суспільно-політичний розвиток Словаччини в 1938 – 1939 рр.
- 26.Становлення нової партійно-політичної системи в Болгарії після Першої світової війни.
- 27.Політична криза в Болгарії в 1918 р. Владайське повстання. Прихід до влади А. Стамболійського.
- 28.Болгарія в період правління Болгарського землеробського національного союзу (БЗНС).
- 29.Аграризм Стамболійського: сутність, значення, протиріччя.
- 30.Болгарська опозиція в 1919 - 1923 рр.
- 31.Загострення політичної кризи: червневий переворот і вересневе повстання 1923 р.
- 32.Політика урядів “Демократичної згоди” (1923 – 1931 рр.).
- 33.Болгарія за часів Народного блоку (1931 – 1934 рр.).
- 34.Зростання ролі праворадикальних політичних сил. Державний переворот 1934 р. Правління Таємної військової ліги (ТВЛ).
- 35.Болгарія в період монархічної диктатури (1935 – 1941 рр.).
- 36.Діяльність болгарських опозиційних партій (1935 – 1941 рр.).
- 37.Формування партійно-політичної системи Югославії після Першої світової війни.
- 38.Суспільно-політичні процеси в Державі словенців, хорватів і сербів.
- 39.Створення Королівства сербів хорватів і словенців. Вибори до Установчої скупщини 28 листопада 1920 р. Відовданська конституція.
- 40.Югославський парламентаризм 1920-х рр. Вибори до скупщини 1923 і 1925 рр.

41. Загострення партійно-політичної боротьби в Королівстві СХС.
Парламентські вибори 1927 р.
42. Державний переворот 1929 р. Утворення Королівства Югославія.
43. Правління монархічного режиму. Парламентські вибори 1931 р.
Діяльність Югославської національної партії (ЮНП).
44. Зростання відцентрових тенденцій в Королівстві Югославія. Посилення ролі національних партій.
45. Національні протиріччя в Королівстві Югославія.
46. Парламентські вибори 1935 р. Суспільно-політичні процеси в Югославії (1935 – 1939 рр.).
47. Югославія в умовах наростання зовнішньої загрози. Посилення радикального руху (1939 – 1941 рр.).
48. Російська партійно-політична система на початку 1917 р.
49. Загострення політичної кризи в Росії. Лютнева революція 1917 р.
50. Жовтневий переворот 1917 р. Прихід до влади більшовиків.
51. Становлення диктатури більшовицької партії. Політика « воєнного комунізму ».
52. Політика ВКП(б) в період нової економічної політики.
53. Політична боротьба в середині ВКП(б). Посилення влади Й. Сталіна (1924 – 1929 рр.).
54. Формування сталінського тоталітарного режиму (1929 – 1934 рр.).
55. Радянський Союз в умовах сталінізму. Масові репресії.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Алексієвець Л. Новітня історія Польщі (1918 – 1939). – Київ-Тернопіль, 2002.
2. Алексієвець Л. М. Польща: шляхом відродження державної незалежності 1918–1939. Тернопіль : Економічна думка, 2002. – 272 с.
3. Алексієвець Л. Польща: утвердження незалежної держави 1918–1926. Тернопіль : Підручники і посібники, 2006. – 448 с.
4. Баран З., Полещук Т. Країни Центральної та Східної Європи в міжвоєнний період (навчально-методичний посібник). – Львів, 1999.
5. Дильонгова Г. Історія Польщі. 1795–1990. К. : Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", 2007. – 239 с.
6. Дюрозель Ж.Б. Історія дипломатії від 1919 р. до наших днів. – К., 1995.
7. Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. – Львів, 2000.
8. Історія західних і південних слов'ян. XX століття. – Харків, 1998.
9. Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Леоніда Зашкільняка. – Львів, 2005.
10. Кірсенко М. Чеські землі в міжнародних відносинах Центральної Європи доби становлення Чехословацької Республіки. – К., 1997.
11. Кобильник Р. Український і польський націоналізм 20 – 30-х рр. XX ст.: початок протистояння. Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. 2017. №29-30. С. 58 – 62.
12. Комар В. Л. Конценція прометеїзму в політиці Польщі (1921-1939 рр.) : монографія. Івано-Франківськ, 2011.
13. Комар В. Л. Політика Польщі в Східній Європі у 20-х роках XX ст. Українсько-словацькі військові підрозділи австро-угорської армії у Великій війні: на шляху до незалежності. Колективна монографія. За ред. С. Адамовича. Івано-Франківськ: Лілея НВ, 2022. С. 38–60.
14. Коротка історія Чехії і Словаччини / За ред. проф. П.С. Федорчака. –

Івано-Франківськ, 1999.

15. Кучерепа М. М. Національна політика Другої Речіпосполитої щодо українців (1919–1939 рр.). // Україна – Польща: важкі питання: матеріали II міжнародного семінару істориків [„Українсько–польські відносини в 1918–24 1947 рр.”], (Варшава, 22–24 травня 1997 р.). – Т. 1–2 / Світовий союз воїнів Армії Крайової, Об’єднання українців у Польщі. – Варшава – Луцьк, 1998. – С. 11–28.
16. Моначинський О. Під прапором боротьби за мир (Мюнхен – 1938 і “оксамитова” окупація Чехословаччини // Політика і час. – 1998. – № 10. – С. 76 – 82.
17. Неленч Д., Неленч Т. Юзеф Пілсудський – легенды и факты. – М., 1990.
18. Нарис історії Росії: Пер. з. рос. / Б. В. Ананьїч, І. Я. Андреев, Є. В. Анісімов та ін.; За загальн. ред. О. О. Чубар’яна. – К., 2007.
19. Федорчак П. С. Новітня історія Польщі ХХ століття. Навчальний посібник для студентів історичних спеціальностей. – Івано-Франківськ, 2006.
20. Рудько С.О. Історія Центрально-Східної Європи (кін.ХVІІІ - поч. ХХІ ст.): Навчально-методичний посібник з курсу. Острог, 2010.
21. Цветков Г. М. Міжнародні відносини й зовнішня політика в 1917 – 1945 рр. Навчальний посібник. – К., 1997.
22. Чорній В. Історія Болгарії. – Львів, 2007.
23. Штарський М. Юзеф Пілсудський. Факти і міфи // Український історичний журнал. – 1992. – № 4. – С. 64 – 75; №5. – С. 89 – 102.
24. Яровий В. Новітня історія Центральноєвропейських та Балканських країн ХХ століття. Підручник для вищих навчальних закладів. – К., 2005.
25. Ајнеґкіел А. Od „rządów ludowych” do przewrotu majowego. Zarys dziejów politycznych Polski 1918–1926. Warszawa : Wiedza Powszechna, 1977. – 470 s. 103.

26. Ajneńkiel A. Polska po przewrocie majowym. Zarys dziejów politycznych Polski 1926–1939 . Warszawa: Wiedza Powszechna, 1980. – 724 s. 104.
27. Ajneńkiel A. Ustrój polityczny II Rzeczypospolitej / A. Ajneńkiel // „Z dziejów Druziej Rzeczypospolitej”. Praca zbiorowa pod. red. A. Garlickiego. – Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1986. – S.105–145.
28. Brzoza Cz. Historia Polski 1918–1945. Kraków : Wydawnictwo Literackie, 2006. – 754 s.
29. Chojnowski A. Koncepcje polityki narodowościowej rządów polskich w latach 1921– 1939. Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1979. – 262 s.
- 30.107. Chojnowski A. Piłsudczycy u władzy: dzieje Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem. Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1986. – 294 s.

